

בס"ד, י"ט תשרי התשפ"ז

בכורות י"ב – בעלי חיים לפדיון פטר חמור, חשד בכהנים, ואחריות על השה

שאלות:

1. בעדר של אריאל נולד טלה שנראה כמו עז. האם פודים בו פטר חמור?

בעלי חיים שפודים בהם פטר חמור

- המשנה אומרת שלא פודים פטר חמור בעגל, בחיה (צבי ואיל), בשה שחוט, בטריפה, בכלאים (הכלאה של כבש ועז כמו תייש ורחל ששניהם נחשבים 'שה') או בכוי (ספק חיה וספק בהמה), והכוונה לפדיון בתורת שה, כי בשווי פטר החמור פודים גם בדברים אחרים. רבי אליעזר מתיר בכלאים כי הוא שה, ואוסר בכוי כי הוא ספק. המשנה מוסיפה שאם נתן לכהן פטר חמור, הכהן צריך להפריש שה עבורו. הגמרא שואלת מי התנא של המשנה, ועונה שהוא בן בג בג, שלומד בגזירה שווה "שֶׁה" "שֶׁה" מקרבן הפסח שאין פודים בכל אלה, כי הם פסולים לפסח. הגמרא שואלת: אם לומדים מפסח, נלמד גם שצריך זכר תמים בן שנה! ועונה שהכפילות "תִּפְדָּה" "תִּפְדָּה" מרבה נקבה, בעל מום וגדול. הגמרא שואלת: אם היא מרבה, היא תרבה גם את אלה! ועונה שאם ככה "שֶׁה" "שֶׁה" לא היה מועיל למעט.
- הגמרא שואלת האם אפשר לפדות בבן פקועה (עובר חי שנמצא בבהמה שנשחטה). לדעת רבי מאיר, שאמר שבן פקועה צריך שחיטה, הוא שה גמור ופודים בו. השאלה היא לדעת חכמים, ששחיטת אמו מתרת אותו: האם הוא נחשב כבשר בקלחת (כמו שחוט) כי הוא מותר באכילה ולא צריך שחיטה, או שהוא שה כי הוא רץ עכשיו? מר זוטרא אמר שלא פודים בו, ורב אשי אמר שפודים. מר זוטרא לומד מפסח (שבן פקועה פסול לקרבן, כי הוא לא נולד אלא יוצא דופן). רב אשי הקשה שאם מפסח, נלמד גם זכר תמים בן שנה, ומר זוטרא ענה שהכפילות "תִּפְדָּה" "תִּפְדָּה" מרבה. רב אשי הקשה שהיא תרבה גם בן פקועה! ומר זוטרא ענה שאם ככה "שֶׁה" "שֶׁה" לא היה מועיל למעט, ויותר מתאים למעט בן פקועה שהוא נחשב שחוט, מאשר נקבה ובעל מום שנחשבים שה.
- הגמרא שואלת האם אפשר לפדות בנדמה (ולד של כבשים שנראה כמו עז). לדעת רבי אליעזר אין שאלה, כי אם פודים בכלאים, קל וחומר בנדמה. השאלה היא לדעת חכמים, שאוסרים בכלאים: האם רק בכלאים לא פודים, אבל בנדמה פודים? הגמרא מנסה להוכיח מברייתא שאומרת שפרה שילדה מין עז לא פודים בו, הוא בעצם עגל, ומכאן שרחל שילדה מין עז כן פודים בו. הברייתא היא בודאי לא כרבי אליעזר, כי לדעתו אין צורך לומר את הדין (הרי פודים גם בכלאים), אלא מסתבר שהיא כדעת חכמים. הגמרא דוחה את הניסיון: כי אפשר ללומר שהברייתא היא כן כרבי אליעזר, וחידושה הוא שפרה שילדה מין עז לא פודים בו, כי הולכים אחרי האם, שהיא לא 'שה' ולא אחרי הולד.
- הגמרא מנסה להוכיח מברייתא של רבה בר שמואל שחכמים החשיבו נדמה ככלאים, והגמרא מבררת שהברייתא באה ללמד על פדיון פטר חמור שפסול בנדמה, כי לעניין קרבן, בכורה ומעשר כבר יש מקור כי מאותו פסוק שלמדנו לכלאיים מיעטנו גם נדמה. הגמרא דוחה את הניסיון: כי היא בכל זאת עוסקת במעשר כשיש בנדמה מקצת סימנים של

אמו, והיה מקום לחשוב שהוא יתחייב במקצת סימנים כמו בכור, ולכן היא מלמדת בגזירה שווה "תחת" "תחת" מקדשים שהוא פטור. ושאלת הפדיון בנדמה לא הוכרעה.

○ הגמרא שואלת האם פודים בפסולי המוקדשים (קדשים שנפסלו להקרבה ונפדו). השארה היא רק לדעת רבי יהודה כי לדעת רבי שמעון, שפטר חמור מותר בהנאה, אין איסור שצריך לחול על השה, לכן אין בעיה. אבל לדעת רבי יהודה, שאסור בהנאה: אולי אין איסור פטר חמור חל על איסור גיזה ועבודה של פסולי המוקדשים, או לחילופין אולי קדושת הפדיון לא עוברת לשה של פסולי המוקדשים אלא הפדיון רק מפקיע את איסור הפטר? רב מרי בריה דרב כהנא הכריע שפסולי המוקדשין הם "כְּצִבִּי וְכֶאֱלִיל", שלא פודים בהם, וזה נכון גם לדעת רבי שמעון וגם לשיטתו יהיה אסור לפדות בהם, ללא קשר להיתר הנאה.

○ הגמרא שואלת האם פודים בבהמת שביעית (שנקנתה בפירות שביעית). בפטר חמור שהוא ודאי, לא פודים, כי פירות שביעית הותרו "לְאֶכְלָה" ולא לסחורה, וזה נחשב כאילו קונה את פטר החמור לעצמו והוא אסור באכילה. השאלה היא בספק פטר חמור: לדעת רבי שמעון אין שאלה, כי אין לו פדיון בספק להיתר איסור. אבל לדעת רבי יהודה, שמפריש טלה לעצמו: האם זה נחשב "לאכלה" כי יכול לאכול את השה, או נחשב סחורה כי הוא מפקיע את איסור הפטר? רב חסדא אמר שפודים בבהמת שביעית את הספק ולא את הודאי.

רב חסדא גם אמר שבהמת שביעית פטורה מבכורה כי "לְאֶכְלָה" ולא לשריפה ואימורי הבכור נשרפים, וחייבת במתנות (זרוע, לחיים וקיבה) כי הכהן אוכל אותם. הגמרא מקשה מעיסת שביעית, שהאוכל ממנה לפני שהופרשה חלתה חייב מיתה, למרות שאם נטמאה החלה היא נשרפת, וזה לא נחשב לְאֶכְלָה! וצריך לפטור שביעית מחלה כמו שפטרנו את פדיון הפטר חמור הודאי! הגמרא עונה שבחלה יש גזירת הכתוב "לְדִרְתֵּיכֶם" שפירושו אפילו בשביעית. הגמרא שואלת שנלמד מחלה לחייב גם בבכורה, ועונה שבחלה העיקר מיועד לאכילה, אבל אימורי הבכור מיועדים לשריפה.

2. כהן מבקש מיוסי לתת לו פטר חמור כדי שהוא יפדה אותו. מותר לתת לו?

חשד בכהנים בפטר חמור

○ המשנה אומרת שאם נתנו את הפטר עצמו לכהן, הוא לא יקיים אותו עד שיפריש שה תחתיו. הבריייתא אומרת שישאל שהכהן אמר לו "תן לי ואני אפדה" לא ייתן לו אלא אם כן הכהן פודה את החמור בפניו. רב נחמן אמר בשם רבה בר אבוב שנחשדו הכהנים על פטרי חמורים (שישתמשו בהם בלי פדיון). הגמרא שואלת שהדין הזה פשוט, ועונה שהיה מקום לחשוב שזה רק בכהן שמוחזק בכך הוא חשוד, ולכן רב נחמן לימד שחוששים בכל כהן, כי הוא מורה היתר לעצמו כי הרי השה שיפריש יישאר שלו.

3. רוני הפריש שה לפדיון פטר חמור והשה מת בדרך לכהן. הוא צריך להפריש שה אחר?

אחריות על שה הפדיון

○ המשנה אומרת שאם השה שהופרש מת, רבי אליעזר אמר שהבעלים חייבים באחריותו כמו שהגמרא בדף נא תאמר בחמישה סלעים של פדיון הבן, וחכמים אמרו שלא, כמו בפדיון מעשר שני. רבי יהושע ורבי צדוק העידו כחכמים.

אם פטר החמור עצמו מת אחרי שהפריש שה ולא נתן אותו עדיין לכהן, **רבי אליעזר אמר** שיקבר מאחר והבעלים חייב באחריותו זה כאילו לא הפריש את השה, והשה מותר בהנאה, **וחכמים אמרו** שהחמור נפדה כהלכה ולא צריך להיקבר והשה לכהן.

רב יוסף אמר שהטעם של **רבי אליעזר** הוא שהתורה הקישה בכור בהמה טמאה לבכור אדם ("אך פדה תפדה"), וכמו שבכור אדם חייב באחריות, ואם החמישה סלעים אבדו הוא צריך לתת אחרים, ככה גם פטר חמור.

אביי הקשה: אם הם הוקשו, נלמד גם שפטר חמור מותר בהנאה! אז למה המשנה **אומרת** שיקבר? **רב יוסף ענה** שהכוונה היא שיקבר כמו בכור אדם. **אביי הקשה** שגם אדם שאינו בכור צריך קבורה! ועוד, יש ברייתא שאומרת **שרבי אליעזר מודה** שבספק פטר חמור מפריש טלה, מוכח שהוא סובר שהפטר אסור בהנאה שלא בכור אדם. לכן **רבא תירץ** שהתורה הקישה אותם רק לפדיון, כי חזרה על לשון פדייה, ולא לעניין אחר.

4. פטר חמור של צחי נולד לפני שלושה ימים. האם כבר פוידים אותו?

זמן פדיון פטר חמור

○ הבריייתא בגמרא **אומרת** שפדיון פטר חמור "לאלתר" (מיד) ופדיון הבן אחרי שלושים יום. ברייתא אחרת **אומרת** שאין בפדיון הבן ובפטר חמור פחות משלושים יום. אבל חובה לפדות גם אחר כך, אם הוא לא פדה עדיין.

רב נחמן תירץ ש"לאלתר" בא לומר שאם פדאו מיד הוא פדוי, אבל לכתחילה מצוותו אחרי שלושים.

הגמרא **שואלת:** מכאן שהבריייתא הראשונה סוברת שבן שנפדה בתוך שלושים לא נפדה? והרי **רב אמר** שהוא פדוי! הגמרא **עונה שרבא אמר** שלדברי הכל אם אמר "מעכשיו" הבן לא נפדה, ומחלוקתם רק כשנתן את המעות לפני שלושים כדי שהפדיון יחול אחרי שלושים.

בתחילת הדף הבא **רב ששת מסביר** את "לאלתר" שצריך לפדות מיידית, אבל לא עוברים על המצוה אלא לאחר שלושים, וזו כוונת הבריייתא השניה. **רמי בר חמא הקשה** עליו מבריייתא שמשתמע ממנה שיכול לקיים את המצוה לאחר שלושים ולא עובר עליה! לכן **רבא מתיר** שאין סתירה: שתי הבריייתות נחלקות, אחת סוברת **כרבי אליעזר**, שמקיש פטר חמור לבכור אדם ולכן זמן הפדיון אחרי שלושים יום, ואחת **כחכמים**, שלא מקישים, ולכן המצוה היא מיידית.